

Samuel Jr. en Daniël de Lange: liederen

Samuel de Lange Jr. (1840-1911):

Nachts in der Kajüte op. 6 (H. Heine):

1. Das Meer hat seine Perlen
2. An die blaue Himmelsdecke
3. Aus den Himmelsaugen droben
4. An die bretteerne Schiffswand
5. Es träumte mir von einer weiten Heide

Fünf Gesänge op. 31:

1. Sommernacht (F.M. von Bodenstedt)
2. Lieder vom schwarzen Meer (von Bodenstedt)
3. An den Tod (Fr. Hebbel)
4. Erinnerung (N. Lenau)
5. Nachtgefühl (Fr. Hebbel)

Trois poésies de Paul Bourget op. 59:

1. Soir d'été (uitgegeven als op. 72 nr. 1)
2. Nuit d'été (uitgegeven als op. 72 nr. 2)
3. Romance

Drei Lieder op. 94

1. Herbstgefühl (K. von Gerok)
2. Komm jetzt (J.G. Fischer)
3. Bald (F.Th. Vischer)

Daniël de Lange (1841-1918):

Vor einer Genziane op. 7 (R. Hamerling)
Sentiers où l'herbe se balance (V. Hugo)

Uit Vier Gedichten :

Croire (L. Phal)

Uit Zehn Lieder und Gesänge :

Erster Verlust (J.W. Goethe)

Uit Lieder und Gesänge op. 10:

1. Aussöhnung (J.W. Goethe)
2. Zuleikha (F.M. von Bodenstedt / M. Schaffy)
3. Du liebst mich nicht (H. Heine)

Ilse Eerens (sopraan), Wiard Witholt (bariton) en
Laura de Lange (piano).

SDLCD0701 · 72' ·

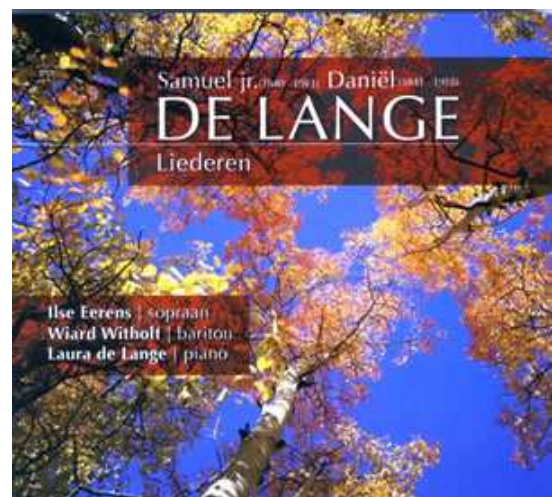
De cd is verkrijgbaar bij de Stichting De Lange
(www.stichtingdelange.nl)

Ilse Eerens

Wiard Witholt en Laura de Lange

Als dit liederenprogramma iets duidelijk maakt is het wel de zorgvuldige vormgeving van deze composities. Alsof de beide broers De Lange het werk van de grote dichters op een goudschaaltje hebben gewogen, alvorens er hun muzikale invulling aan te geven.

De teksten en de toonzetting ervan zijn romantisch getint. De hoofdthema's zijn niet alleen liefde, sterven en dood, maar ook geurend-glanzende zomernachten, prachtige bloemen onder onbeweeglijke luchten, herfstgevoelens en herinneringen aan dat wat eens was. Samuel en Daniël verstonden de kunst om deze zo gevoelsrijke poëzie in muzikaal opzicht echt te laten spreken, waarbij her en der het melodramatische element niet wordt geschuwd.

Nee, dit zijn geen ballades zoals Carl Loewe (1796-1869) die wist te scheppen, maar echte liederen. Toch herinneren de liederen van de beide De Lange's aan de muzikale distinctie van de romantische hoofdmotieven waarin Loewe, en hij niet alleen, excelleerde. In Samuels liedcomposities hoor ik niet alleen Brahms en Schumann doorklinken, maar soms zelfs die zo typische intervallen die Hugo Wolf graag hanteerde. Daniël heeft voor zijn expressie een grotere actieradius nodig en zijn de wagneriaanse invloeden onmiskenbaar.

De vraag is of van de ongeveer 180 liederen die de beide broers hebben nagelaten en waarvan het merendeel gelukkig kon worden opgespoord, het relatief geringe aantal dat op deze cd is samengebracht, representatief kan heten voor hun totale liedoeuvre. Het hoge emotionele gehalte van deze muziek maakt het de vocalisten al bij voorbaat tamelijk lastig, want enerzijds moeten die – zo verschillende emoties – in de voordracht goed doorklinken, maar anderzijds moet het geen larmoyante vertoning worden, waardoor het kind met het badwater wordt weggegooid. Ook de pianopartij dient zo te worden ingevuld dat de gezongen tekst zowel wordt aangevuld als onderstreept, uiteraard afhankelijk van hetgeen de componist heeft bedoeld. Dat betekent dat het notenbeeld eigenlijk voor de beide partijen (vocalist en pianist) vooraf goed geanalyseerd dient te worden, moet worden 'verstaan', om met uiteindelijk zo gering mogelijk expressieve middelen de meest sprekende expressie te realiseren. In dit romantische idioom staat de gedoseerde retoriek voorop. Om het eenvoudig te zeggen: laat de muziek spréken, al is dat dan soms met donderend affect.

Hierbij speelt de tempokeuze een belangrijke rol. De uitspraak 'het goede tempo is al de helft van de vertolking' doet hier zeker opgeld. De samenhang tussen tempo en frase is eveneens een belangrijk gegeven. Luistert u maar eens naar track 10, 'Nachtgefühl' van Hebbel, met in de eerste strofe 'Wenn ich mich abends entkleide / Gemachsam, Stück für Stück / So tragen die müden Gedanken / Mich vorwärts oder zurück', en u begrijpt precies wat ik daarmee bedoel. Het staat of valt met de spanning van het legato.

Het opbouwen van de spanning en de daarop volgende afwikkeling naar de ontspanning is een van de wezenskenmerken van het romantische liedrepertoire. Zo bezien is het kleinste lied onderworpen aan structuurelementen die zich zelfs achter de motieven verschuilen. En een fijnzinnige aanpak blijft overeind in de liederen die als een wervelwind voorbijsuizen (zoals in 'Lieder vom schwarzen Meer'). Het een kunst op zich om mijmeringen écht de vereiste muzikale reflectie mee te geven, wat aan de begeleiding hoge eisen kan stellen ('Erinnerung' en 'Nachtgefühl').

Ilse Eerens, Wiard Witholt en Laura de Lange vertolken deze liederen zó dat ik het als een gemis heb ervaren dat dit repertoire zó lang onopgemerkt in de nachtkluizen heeft gelegen. Het rijke palet aan muzikale uitdrukkingskracht vloeit uit de muziek zelf voort, maniërismen worden vermeden en de onopgesmukte weergave vormt het beste pleidooi voor deze muziek.

Als ik deze liederen van de beide De Lange's met die van de wellicht grootste Nederlandse componist uit het vergelijkbare tijdvak mag vergelijken, Alphons Diepenbrock (1862-1921)? Ik vind dan meer overeenkomsten dan verschillen in de romantische invloeden (zeker die van Wagner), de polymelodische stijl en de soms uitgesproken zoektocht naar impressionistische klankzuilen, naast een consistent sterke samenhang tussen vocalistiek en pianobegeleiding. Al kan Diepenbrock een aanmerkelijk grotere muzikale eigengereidheid niet worden onzegd.

Aart van der Wal, januari 2008